

Záhonyi András

A KÁLD-SZABÍR (SUMER) KÉPJELEK, HANGÉRTÉKEK REJTETT ÜZENETEI

Hozzászólás Szalkó József írásához (Ósi Gyökér 2018. jan.-jún.)

Az utóbbi években olyan szerzők is vették a bátorságot, hogy mezopotámiai írásemlékekről, mítoszokról, istenvilágról írjanak, akik még nem mélyültek el R. Labat (L) és A. Deimel (D.) szótárainak (epigráfiai kézikönyveinek, lexikonjainak) pontos használatában.

Nekik és a téma iránt érdeklődőknek is megpróbáljuk most röviden összefoglalni mindazt, amit a 2000-2005 közötti időszakban, a mezopotámiai nyelvvel és művészettel foglalkozó miskolci műhelymunka keretében a szótárak használatáról megismertünk, kikutattunk.

A Miskolci Bölcsész Egyesületben Torma Zsófia, Bobula Ida, Badiny Jós Ferenc, Dudás Rudolf, Pesti József páter és Marton Veronika munkái alapján elindulva, Gyárfás Ágnes vezetésével sikerült egy olyan útra rátalálni, amely a mezopotámiai eposzok, mítoszok, agyagtábla- és pecséthenger-feliratok elemzése során új felismerésekhez vezetett. A magyar mese-, ballada- és népdalkincs párhuzamainak felismerése, az asztrálmítoszi keretrendszer alkalmazása, Borbola János egyiptomi felirat-elemzése ugyanabba az irányba mutatnak: a magyar nyelv és hagyományrend ismerete nélkülözhetetlen a szkíta-utód ősi nyelvek és kultúrák megértéséhez, elemzéséhez!

Az egyiptomi hieroglifák, a hunokhoz is kapcsolódó kínai civilizáció, a máig megfejtetlennek tekintett Indus-völgyi írás, Körösi Csoma Sándor tibeti és szanszkrit szótára, Gyárfás Ágnes meseelemzése, Balla Zoltán és Bérczi Szaniszló beszédhang-értelmezései,

Mandics György vizsgálata a rováskrónikáinkban megőrzött igaz történelmünkről, a Nebraskában oktató Révész Péter felismerései a lineáris A írásról, Grandpierre K. Endre könyvei mind-mind egyirányba mutatnak: a magyarokra erőltetett kizárólagos finnugor és türk (nyelv)rokonság helyett itt az ideje, hogy magyar nyelvünket és kultúránkat ne csak átvevői, hanem – a szabír-szkíta-hun-avar-magyar folytonosságot elfogadva – **átadói szerepben** is vizsgáljuk!

A mezopotámiai szó- és jeltárakban alkalmazott jelölések

Káld-szabír, sumer: nagybetűs, az összetételek elválasztása ponttal történik. Például AMA.A

Akkád: kisbetűs, aláhúzott (az összetételek elválasztása kötőjellel történik). Például Sa-mas

Fonetikai érték: hangérték, melyet az akkádok az átvett káld-szabír (sumer) jelekhez kapcsoltak.

Index: a hangérték jobb alsó sarkánál megjelenő szám, mely az azonos hangéértékű (de más jellel leírt) szavak megkülönböztetésére szolgál. Pl. LU₂, lu₂ (Labat epigráfiai kézikönyvében /szótárában/ LÚ, lú jelöli).

Szócsoport-meghatározó: istenségek, madarak, földterületek (országok, városok, települések) stb. nevei előtt vagy után álló jel. Az értelmezési terület beszűkítésével gyorsabbá és egyértelműbbé teszi az olvasat megtalálását. Pl. d (a dingir rövidítése): az isten(ség)ek nevei előtt álló szócsoport-meghatározó.

L: René Labat Akkád epigráfiai kézikönyvének rövidítése (pl. L.13: a 13-as számú jel Labat kézikönyvében)

Fontos tudnivalók

Az indexek az azonos hangalakúnak tartott szó- és a szótagértékek (homonímák) megkülönböztetésére szolgálnak. A számok növekvő sorrendje az **akkád előfordulási gyakoriság**ot követi – ezért nem ördögtől való, ha a turáninak vagy uralaltajinak tartott káld-szabír (sumer) nyelvű írás emlékek esetében magasabb indexszámú olvasatokat is figyelembe veszünk.

A sémi akkádok (babiloniak, asszírok) átvették a meghódított káld-szabíroktól (sumeroktól) az írásrendszert, de a jeleket már nem képjelként (fogalmak, tárgyak, élőlények stb. jelölésére) használták. Az ősi jelek hangértékeit felhasználva saját nyelvük szavainak **szótagértékeit** írták le velük. Így a **képi tartalom fokozatosan feledésbe merült**, a jelek formája pedig geometriai alakzatokká (vonalakká, ékekké) egyszerűsödött.

Példák a kutatás nehézségeinek érzékeltetésére

1., Anakronizmus

Az akkád hatalomátvétel időszakában ugyanaz a jel jelölhetett egy szót káld-szabíru (sumerul) és egy akkád szótagértéket is. Sok szakember (köztük az iranisztika kiváló szakembere, Harmatta János is) későbbi, akkád istenségneveket ad meg a tatárlakai táblák (kiváló színvonalú) sumer (káld-szabír) nyelvű olvasatában – holott azokat (pl. **Samast**) akkor még káld-szabír (sumer) nevükön (**UTU**) nevezték meg.

Ezen esetben 'Samas' a káld-szabír (sumer) UTU napisten-név *akkád fordítása*, ui. az akkádok két jellel írták

le a nevét (**Sa-mas**). A szöveg (a jelek) azonban káld-szabír (sumer) koriak, ezért *félrevezető*, ha velük kapcsolatban későbbi akkád istennevet szerepeltetünk!

Ugyanez a probléma jelenik meg az akkád nyelven fennmaradt *Enúma elis* teremtéseposz káld-szabír (sumer) nyelvű újraértelmezése és Badiny Jós Ferenc tatárlakai korongról kiolvasott imája során is.

2., Vajon miért szerepel a sumer Pantheonban egy nem NIN-nel kezdődő istennőnév?

(Az alvilág istennőjének, *Ereskigal*nak a neve nem a női istenségekre jellemző NINnel, hanem ERESsel kezdődik.) Erre a kérdésre is választ kapunk rendszerszemléletű, a hasonló káld-szabír (sumer) képjeleket egymás mellé helyező Sumer-akkád-magyar szó- és jeltárunkban www.osfogalmak.hu – Záhonyi A. – jeltár, szótár:

A L.556 számú jelnek ugyanis nemcsak NIN, hanem ERES olvasata is létezik! Az istennő nevét először megállapító indoeurópai, sémi anyanyelvű kutatók tehát felszínesen jártak el, amikor őt *ERES.KI.GAL* néven helyezték be a Pantheonba – a logikusabb, az istenség női voltára is utaló NIN.KI.GAL név helyett.

A helyzet persze nem mindig ilyen egyszerű – létezik ugyanis egy NIN.GIR.SZU nevű férfiistenség is. Ennek magyarázata az lehet, hogy később a *nin*-t mint istenségeket jelölő szócsoporthatározót is használni kezdték, így férfi istenségek nevének első tagjaként is megjelenhetett. Farkasinszky Tibor szerint e névben birtokviszonyról van szó: NIN.GIR.SZU az úrnőjét „kardjával” megörvendezett istenség.

A L.13 számú jel olvasata AN és DINGIR. L:556-nál szerepel

NIN.DINGIR(.RA) istennő (az istenek úrnője). Az ő közismertebb neve **NIN.AN(.NA)** vagy **Innana**, vagyis az Ég Úrnője.

3., Léteznek-e káld-szabír (sumer) gyökök?

Válaszunk: *igen*, a káld-szabír (sumer) gyökrendszer létezik – eddigi feliratértelmezéseink mind ezt támasztják alá. Jelenleg a *Czuczor-Fogarasi* szótárban is használatos gyökrendszer használhatóságát vizsgáljuk a káld-szabír (sumer) nyelvű írás emlékek olvasása során. Az ábécébe rendezett káld-szabír (sumer) fonetikai értékek sok – eddig rejtett – párhuzamra világítottak rá.

4., Kísérletet folytatunk a magánhangzóképzés bővítésére is.

Úgy tűnik, hogy a káld-szabírok (sumerok) legalább 8-9 magánhangzót használtak (az a, e, i, u mellett az á, é, i, o és ö jöhet szóba) – ám ezekből csak négyet tüntetnek fel a mezopotámiai szakszótárak. *Vajon miért?*

Ennek oka, hogy a területet meghódító sémi népek flektáló nyelve csupán *négy magánhangzót* használt, így számukra nem volt fontos több magánhangzó szerepeltetése (feltételezhető, hogy meg se tudták azokat különböztetni). Emiatt alakult ki egy olyan rendszer, amelyben a sok azonos alakú szót, kifejezést indexekkel különböztették meg egymástól.

Mi ezt az egyértelmű közlést (beszédet) már lehetővé nem tevő szótáranyagot próbáljuk meg „visszaalakítani“ további magánhangzók bevonásával. Cél a gyorsabb és egyértelműbb beszéd, közlés lehetővé tétele. Egy példa: A L.12 **TAR** (tar, jelentése magyarul: **tör**) jel esetében a magyarul is érthető ‚TÖR‘ olvasatot javasoljuk. Így a TÖR a szótárakban 2-es (L.114 **tár₂**, DAR **tarka**; **trou** (fr.) magyarul: lyuk) és 3-

as (L.100 **tar₃** DARA₅ **deer** (angol – kiejtése: dír) magyarul: szarvas, Ea isten) indexű TAR-tól könnyen megkülönböztethetővé válik. Így az 1-es, 2-es és 3-as indexű TAR-olvasatok helyett a **TÖR**-t, a **TAR**-t s a **TÍR**-t javasoljuk.

Az akkádok számára ez nem volt fontos, hiszen az ősi káld-szabír (sumer) jelekkel leírt szótagértékeik összeolvasásával ők egyértelműen le tudták írni saját szavaikat. Pl. számukra mindegy volt, hogy hányas indexű szótagértékkel írnak le egy kifejezést – ugyanis annak a jelnek az ősi jelentése már nem volt fontos, csupán a hozzá társított hangérték.

Rendszerszemléletű *Sumer-akkád-magyar szó- és jeltárunk* elérhetősége a világhálón (ahol a jelek „fejlődésének” főbb állomásait is meg lehet találni, a káld-szabír (sumer) ideogrammak hasonlósága – nem a későbbi ékjelek geometriai felépítése – szerint rendszerezve): www.osfogalmak.hu □ könyvtár □ szerzők □ Záhonyi András E szótár használatával egy részt nem kell minden keresett jel esetében az egész szótárat végiglapozni, másrészt a hasonló képjelek (ideogrammak) egymás mellett vannak, így kisebb eltéréseket is könnyen észre lehet venni.

Kiegészítés Szalkó József gondolataihoz

Ezúton mondok köszönetet Szalkó Józsefnek, aki az *Ősi Gyökér* 2018. jan.-jún. számában fontos kérdéseket vetett fel az AMA (anya), a DUMU (gyermek) és a NAM.TAR (soros) káld-szabír (sumer) kifejezésekkel kapcsolatban. Szalkó úr nem tüntette fel a szótári jelszámot – ezért ezt mi most minden esetben pótoljuk.

Meglepő módon mindegyik vizsgált szó

eredeti (nem elvont, absztrakt) jelentése **madarak**hoz kapcsolható! *Vajon miért?* Ennek oka feltehetően az, hogy a madár sumer neve **MUŠEN** (L.78). A vizsgált kifejezések mindegyikében pedig ott szerepel vagy egy **madár** rajza, vagy hangértékében megjelenik a **mu** hangérték (vagy egy *madára*, szárnyas lényre utaló név).

L.237 AMA anya

L.237 AMA **ummu** anya
Egy madárhoz hasonló lény itt is felbukkan: AMA.A(.A)^{mušen} kérész (szárnyas rovar, messziről kis *madárnak* látszik, sumer szócsoporthatározója – ahogy a *madaraké* is – ^{mušen}); szitakötő. *Megj.:* a névben az **A** (víz) káld-szabír (sumer) szó is szerepel.

L.144 DUMU gyermek

Egyszótagú hangalakja: **TUR**, jelentése: kicsi.

A DUMU olvasat a „kicsi“ analógiájaként később kerülhetett a L.144 jelhez.

Oknyomozásunk szerint eredetileg két jelből állt össze (**DU+MU**).

A(z 1-es indexű) MU – a szótárban megadott jelentései miatt – itt nem jöhet szóba.

Inkább a L.554 RAG.RAG.MUŠEN (jelentése: **gólya**) **mu**₁₀ fonetikai értéke illik ide L.230 DU₃ **du**₃ teremt, csinál.

Jele: egy háromszög – akár a L.554. GEME, MI₂ (jelentése: asszony) jelnek!
Megj.: a L.58 TU(D) du₂ (jelentése: szül, teremt) jel is szóba jöhet. L.58 TU^{mušen} = **galamb**

Nézzük meg azt is, hogy a 'visszafelé olvasással' mire jutunk!

A L.81 MUD mu₁₂ (jelentése: szül) jel képjele egy **madár**, amely mellett egy tojás található. A DU.MU (jelentése: gyermek) szó hangértékének leírásához elvileg ezt a jelet is felhasználhatjuk. Tehát DU.MU esetében a nő (L.554) által „teremtett“ lényről, a gyermekről van szó!

L.79 NAM.TAR sors

L.79 NAM, NAM.TAR (jelentése: sors)
NAM jelentése: hivatal, felelősség, absztrakt fogalmak képzője

fonetikai értékei: sim, bir₅, tum₇

A jel alakja egy *madarat* formáz meg. Vajon miért?

Mert a jelhez tartozik még a BURU₅ **madár** jelentés is (L.79*, L.79)!

Következtetésünk: a későbbi, elvont fogalmak leírására használt jelek formája, alakja és/vagy jelentése az új tartalomhoz szorosan kapcsolódik. Pl.

L.114 DAR^{mušen} **tyúk**,

DAR.LUGAL^{mušen} **kakas** tar₂.

E jelek olvasatai azt mutatják, hogy NAM.TAR eredetileg BURU.DAR volt, s az első eleméhez **madár**nevek kapcsolódtak. A NAM jeléhez tehát eredetileg madárnevek (L.79* BURU₅ **madár**, L.79 SEN₃ **fecske**) kapcsolódtak – „sors“ jelentése csak később alakulhatott ki.

A L.100 jelet elemezve azt is megérthetjük, miért került a „sors“ szóba a TAR.

L.100tar₃ ^dDARA₃ (Ea, EN.KI sorsszabó istenség – aki a városok, országok sorsát megszabja). A „sorsot“ megszabó EN.KI-Ea isten másik neve: ^d**DARA**₃ – a jel fonetikai értéke tar₃. Emiatt alkalmazhatták NAM.TARt a későbbiekben „sors“ értelemben (tehát a sorsszabó EN.KI isten feladatáról, az *Enkiségről* van szó)! Későbbi párhuzamok

Az ókori madár- és béljósok tevékenysége is a jóslással, a sors előre jelzésével állt kapcsolatban. A madár mint égi üzenetet hozó lény a Bibliában és a Mátyás királyról szóló hagyományban is többször előfordul.